

Leo Fijen

Tijd nemen

Voor rust en ruimte in je leven

Leo Fijen

TIJD NEMEN

Voor rust
en ruimte
in je leven

Derde druk

TEN HAVE | LANNOO

Inhoud

VOORWOORD 7

1 TIJD NEMEN VOOR DE STILTE IN ABDIJEN 11

Daniël van Santvoort – Wereld zonder einde 13

Minke de Vries – Soms moet ik heel klein worden 16

Elaië Bollen – Als een kind naar de sterrenhemel kijken 19

Marcellin Theeuwes – De verlatenheid zoeken om het wezenlijke in
het leven op het spoor te komen 21

Theresa Brenninkmeijer – Volg de weg die je niet van plan was te
kiezen 24

Rebekka Willekes – Van waardering en aanzien naar nutteloos-
heid 28

Gabriëlla Liesen – Je bent er nooit, elk moment is kortsluiting
mogelijk 31

Loek Bosch – Durf los te laten en te springen 35

Alberic Bruschke – Vaderschap kan groeien in verborgenheid 38

Chiara Bots – Buitenkant kan niet zonder binnenkant 41

Jos Wouters – De kunst om elke dag opnieuw te beginnen 44

Manu Van Hecke – Van iemand tot niemand 48

Kristin Dubois – Bewoonde stilte 52

Dirk Hanssens – Een mantel om het geheim van het leven te
zoeken 55

Hannah Van Quakebeke – Niet alles hoeft gezegd te worden 59

Manu Van Hecke – Eenzaamheid in de gemeenschap 63

André Louf – De gave van tranen 66

Benoît Standaert – De lege ruimte 69

Lode Van Hecke – Wie op adem komt, gaat beter horen en scherper
zien 72

Erica Van de Cauter – De tijd nemen om te leren schilderen 75

Benedict Thissen – Luister naar de diepste stem in jezelf 78

Gerard Mathijssen – Geestkracht in de leegte 81

Ad Lenglet – Goud van de eenvoud 84

Madeleine Ahsmann – Pensioen niet het eindpunt, maar juist een
nieuwe start 87

Ivo Dujardin – Het leven is nooit klaar 90

Aloyse Klawer – Geluk is vrede met jezelf 93

2 TIJD NEMEN LUKT VAAK NIET, WAT DAN? 97

Hannah Van Quakebeke – Niets doen, zomaar zijn, dat is genoeg 99

Benoît Standaert – Waken in de nacht 103

Manu Van Hecke – Tijd nemen heeft altijd met de ander te
maken 106

Chiara Bots – Jezelf niet zo belangrijk voelen 109

Kristin Dubois – Vrede met jezelf 112

Ad Lenglet – De heilige ruimte in jezelf bewaken 114

Gerard Mathijssen – Tijd voor de tedere bries van God 117

Theresa Brenninkmeijer – De tijd nemen voor het echte verhaal 120

Alberic Brusckke – Omdat er niets is dan het waaien van de wind 123

Benedict Thissen – Afstand nemen om weer bij jezelf te komen 125

3 TIJD NEMEN, SOMS LUKT HET 129

De tijd nemen 131

Collectebus 134

Schuilnaam van God 136

Engelen in Twente 139

Vader en zoon 142

Waken bij mijn vader 144

Ballonnen bij het kruis	147
Huis verkocht	150
De kluizenaar op het wad	153
Tijd maken voor de dood, om zelf weer tot leven te komen	156
Geniet van het nu	160
Tijd als verjaardagsgeschenk	163
Voorportaal van de hemel	166
SLOTWOORD	169
VERANTWOORDING	171

1 Tijd nemen voor de stilte in abdijen

‘Wie de beperktheid van zijn of haar eigen hart aanvaardt, krijgt ruimte voor de ander.’

Die zin heeft mij nooit meer losgelaten en reist met mij mee sinds het bezoek aan Caldey Island, die prachtige plek voor de kust van Wales.

Daar begon mijn avontuur langs abdijen in binnen- en buitenland.

Daniël van Santvoort, de Nederlandse abt van de trappisten van Caldey Island, sprak de woorden uit toen hij op de kliffen stond en uitkeek over de oceaan. ‘Met het eiland is het als met je eigen hart,’ legde hij uit. ‘Wie de beperktheid van het eiland toelaat, gaat de eindeloosheid van de zee zien en voelt zich vrij als een vogel. Zo is het ook met het hart. Daar komt pas vrijheid als de eigen beperktheid onder ogen wordt gezien.’

De tocht langs vooral Vlaamse en Nederlandse kloosters is één lange uitnodiging om naar je hart te reizen, daar de schaduwen van je leven te erkennen en te ontdekken dat daaronder het echte geluk verborgen ligt. Want op de bodem van je hart wachten de ander en de Ander. Zij geven je nieuw leven, zij aanvaarden je in al je beperkingen, zij zijn barmhartig. Dat is de weg die iedere mens kan gaan – en die weg schenkt het diepste geluk.

Maar daar is tijd voor nodig.

Tijd om eerst en vooral stil te zijn. Want stilte is levensnoodzakelijk om op weg te gaan naar je hart. Alles valt of staat met de stilte. Dat wordt wel duidelijk in de verhalen over alle kloosterbezoeken. Zoals ook goed naar voren komt dat stilte uitnodigt om te leren wachten. Wie de tijd neemt voor de stilte, ontkomt niet aan wachten. Ik kan het ook anders zeggen: stilte is een appèl om met aandacht te leven, zo te wachten, dat ik in het hier en nu kan leven.

Kloosterlingen hebben een gestructureerd bestaan. Ze hoeven een

aantal keuzes niet te maken, want de dagorde ligt vast. Mijn dagorde ligt niet bij voorbaat vast. Dat betekent dat ik zelf moet kiezen voor structuur om tijd over te houden.

De schepping leeft volgens een vast ritme en geeft het goede voorbeeld. Het is geen toeval dat de meeste abdijen in de mooiste natuur gelegen zijn. De aarde maakt nederig en biedt regelmaat. En de aarde leert dat ritme tot groei kan leiden, ook bij een mens, want mensen zijn bedoeld om te groeien, hele mensen te worden.

Daar is tijd voor nodig.

Tijd voor de stilte, voor het wachten en met aandacht leven, tijd om keuzes te maken voor een ander ritme, tijd om de eenzaamheid uit te houden. Wie in zijn of haar hart wil leven, moet de eigen eenzaamheid aanvaarden, daar is geen ontkomen aan. Dat is niet de eenzaamheid dat er niemand op bezoek komt, nee, dat is de meest fundamentele eenzaamheid. Je moet je verzoenen met jezelf, met je schaduwen. Je moet je beperkingen aanvaarden. Die leven in je hart, vaak in de verborgenheid. Je kijkt er liever niet naar, maar je móét wel om bij de ander te kunnen komen.

Ik heb tijd nodig om te ontdekken dat ik faal, maar er wel mag zijn. Sterker, ik misluk, maar mag meemaken dat de ander mij accepteert. Ik val neer, maar ik ervaar het wonder dat God mij de moeite waard vindt en mij laat opstaan. Dat is een onvergetelijke beleving. Dat gebeurt heel af en toe in een mensenleven. Dat begint met tijd voor de stilte en eindigt in de harten van mensen met de bevrijdende ervaring dat er barmhartigheid is.

Ik heb deze weg mogen gaan, op de tocht langs al die kloosters. De verhalen getuigen daarvan.

Vooral in de nacht kan de stilte beklemmend zijn, omdat dan de diepste gevoelens van je hart kunnen opspelen. Voor die stilte moet je niet weglopen, maar het uithouden en wachten totdat er echt innerlijke rust komt.

Daniël van Santvoort

Daniël van Santvoort, abt van trappisten op Caldey Island

WERELD ZONDER EINDE

‘Ontmoeten is niet-moeten. Ontmoeten is luisteren naar de ander, openstaan voor de ander, niets willen invullen voor de ander. Ontmoeten is ook stil zijn, leeg willen stromen, werkelijk ontvankelijk zijn voor de adem van het leven. Ontmoeten is wachten en verlangen. Ontmoeten is eerst willen ontvangen en dan doorgeven.’

Ik ben nog maar een paar uur op dit eiland voor de kust van Wales of Daniël van Santvoort, de Nederlandse abt van de trappisten op Caldey Island, maakt me al stil met zijn woorden. Het eiland heeft hem veel geleerd over het leven. Het maakt deze temperamentvolle en gedreven veertiger zachter, warmer en relativerender. Hij geniet hier van het bestaan en speelt als een Engelsman met droge humor.

Rustpunt

‘De zee bepaalt hier ons leven,’ zo vertelt hij lachend. ‘Dit eiland is wel eigendom van de trappisten, maar als het er werkelijk ruig aan toegaat, hebben we helemaal niets te zeggen. Ik moet soms voor de tandarts met de boot naar Tenby, maar weet nooit wanneer ik terugkom. Soms duurt het wel vier dagen, voordat ik terug mag. *Weather permitting* is het sleutelwoord van dit eiland: als het weer het toelaat. Hier heb ik leren luisteren naar het leven. Ik zei het al: ontmoeten is niet-moeten. Maar daar is wel innerlijke stilte voor nodig. Laat het leven spreken, laat je hart spreken, laat God spreken. In de muziek is vaak het rustpunt in een melodie het belangrijkste. Als je dat rustpunt niet eerbiedigt, gaat de hele melodie aan diggelen. Als je de stilte niet eerbiedigt, krijgt het leven geen kans, hoor je je hart niet meer, zie je ook op dit eiland de schepping niet en kan God niet bij je komen.’

Hier bestaat soms geen tijd

We lopen door het gras richting de kliffen, de stranden en de zee. Hij pakt me bij mijn arm en vertelt:

‘Hier lopen al sinds de zesde eeuw monniken. Toen zag het er net zo uit: wuivend gras, broedende meeuwen, uitzicht op water dat komt en gaat, prachtige stranden, steile kliffen die het gebeuk van de zee nooit moe worden en altijd wind, soms vreselijke storm. Het is toch fascinerend dat we over deze tijdloze en heilige grond lopen. Honderden jaren achtereen is hier niets veranderd. Hier voel ik de adem van het leven, hier geniet ik van de ruigheid van de natuur, hier ervaar ik de heiligheid van de grond waarop ik loop, hier kan ik niet anders dan stil zijn om de gulheid van God te ontvangen.’

De Brabander Daniël van Santvoort buigt zijn hoofd en kijkt stil naar de horizon. Hij komt hier iedere dag tegen vieren, weer of geen weer, om zijn ziel weer schoon te maken, om zijn plaats in de schepping weer te kennen, om te delen in een wereld die veel groter is dan hijzelf, om te turen naar de horizon

die soms geen einde kent, om even de tijd te vergeten. Diezelfde dag hoor ik hem als cantor in de mooie kapel voorzingen. Zijn stem zet de toon in de psalmen die altijd weer met de volgende woorden eindigen: wereld zonder einde. Beter kan niet gezongen worden wat hier elke dag gebeurt: de monniken leven in de eeuwenoude stroom van natuur en heiligheid, ze raken aan de eeuwigheid, alleen al door de plek waar ze bidden en werken. Hier bestaat soms geen tijd, hier is de eindeloosheid tastbaar.

Stilte heeft bij ons een grote plaats. Omdat we weinig praten, vertellen de bloemen ons verhaal. Ze spreken de taal van ons hart, vertellen wat bijna geen mens kan verwoorden: hoe God in het verborgene werkt, hoe Hij ons daar raakt, bezielt, schoonheid geeft.

Minke de Vries

Minke de Vries, ex-priorin oecumenisch vrouwenklooster Grandchamp

SOMS MOET IK HEEL KLEIN WORDEN

‘Het grootste kwaad dat in de wereld bestaat is denken het kwaad te kunnen isoleren en zeggen: daar is het. Dat is zo erg, dat is een zonde. En het kwaad is dan altijd bij de ander, nooit bij jezelf. Wij leren hier juist dat het niet aan de ander ligt, maar bij jezelf begint. Dat is de grote weg naar zelfkennis die we als religieuzen, maar ook als mens moeten gaan.’

Zuster Minke de Vries mag dan al 75 jaar zijn, ze spuwt vuur als het kwaad ter sprake komt en ze sluit zichzelf daarbij niet uit. Vorig jaar is ze in Auschwitz geweest en heeft daar nog eens met eigen ogen gezien wat een mens een ander mens kan aandoen. De mens is de kroon op de schepping, maar juist hij kan tot een onmens worden.

‘Dat zie ik ook aan mezelf. Soms komt het onder religieuzen voor dat iemand almaar nare dingen doet. Mijn eerste gedachte

is dan: was ze er maar niet. De ander wegduwen is zo menselijk,' biecht zuster Minke met grote zelfkennis op.

Er alles aan doen dat de ander helemaal zichzelf wordt
Sinds mijn bezoek aan Caldey Island weet ik dat ik de tijd moet nemen om mezelf terug te vinden in de eindeloosheid van de schepping en in de afstand van een verstilde plek. Ik vertrek met deze aardse ervaringen naar zuster Minke de Vries. Bij de geboren Wassenaarse hoor ik niet het verhaal over woorden zonder einde, maar over de beperkingen van de wereld en van mensen zelf. Ze reisde ooit af naar het oecumenisch vrouwenklooster Grandchamp in Zwitserland omdat ze als studente klassieke talen en kerkgeschiedenis in Leiden met haar Bijbelgroepje eindeloos praatte over de vraag naar het kwaad in de wereld en toen werd gegrepen door het verhaal van een zuster uit Grandchamp.

'Dat was mijn ommekeer in het leven, daar werd ik geroepen. Want die zuster leerde me dat het niet om de vraag naar het kwaad gaat, maar om het antwoord van God. Hij heeft de wereld zo eindeloos liefgehad, dat Hij zijn Zoon, zijn eigenste eigen gestuurd heeft om Zijn liefde te tonen aan de wereld,' weet zuster Minke nog als de dag van gisteren.

Antwoord van God belangrijker dan vraag naar kwaad
Ze was om en vertrok naar Zwitserland om de liefde van God met elkaar te leren leven in het klooster, maar ook in de wereld. Ze wilde het liefst in haar eigen kerk – de Nederlands Hervormde – blijven, maar wist dat er toen binnen die kerk geen hervormd klooster was. Dus werd het Grandchamp, ook omdat daar bewust geen kloostermuren zijn: de zusters leven in stilte en eenzaamheid om het aangezicht van God te kunnen ervaren en juist daardoor te kunnen werken aan vrede en verzoening in kerk en wereld.

'We proberen werkelijk de liefde van God met elkaar te leven. Dat betekent: open zijn voor de ander, er alles aan doen dat de

ander werkelijk helemaal zichzelf wordt. We proberen elkaar te laten groeien. Dat vraagt heel veel van iedere zuster, ook van mij. Soms moet ik heel klein worden om de ander meer vertrouwen in zichzelf te geven. Het is belangrijker het antwoord van God in ons leven te verwerkelijken dan elke keer weer in die vraag naar het kwaad te blijven steken. Nou, dit is mijn levenslange antwoord.'

Stille tijd

Soms heeft zuster Minke de stilte ook nodig om de verzoening in zichzelf te vinden. Dan zoekt ze de afzondering van een klui-zenaarswoning, op 1200 meter hoogte in de Zwitserse Jura. 'Ik ga daar naar toe op mijn woestijndag. Ik ben daar nooit alleen, want God is altijd nabij in de schoonheid van de schepping,' zo vertelt ze. 'Dat heb ik geleerd in de ergste crisis van mijn leven. Ik was leeg, moe en twijfelde over alles, ook over God. Toen heb ik de eenzaamheid en stilte van de bergen opgezocht. Er waren slechts stenen, sneeuw en rotsen om me heen. Het leven in en om me was dood. Totdat ik een bloemetje zag, zomaar op een plek waar dat niet kon, voor niets aan me gegeven om het leven in me terug te brengen. Toen wist ik voor eens en voor altijd dat het leven de moeite waard is en dat we voor elkaar als bloemen moeten zijn.' Daarom staan overal bloemen in het klooster en liggen er bloemen tussen mijn bagage bij het vertrek. Als stille getuigen van het goede dat God ons zomaar geeft. Soms is er stille tijd nodig om dat goede weer te kunnen zien.